

lant a sajátkezűleg készített rajzra, mindaz, ami azzal kapcsolatban van és megértéséhez szükséges, könnyen felidéződik emlékezetében.”⁷ Saját tapasztalatomból állíthatom, hogy ilyen jellegű anyagrészek számonkérésekor a tanulók örömmel kérdik: „Le is rajzoljam?” És már nyúlnak is a kréta után. Ezzel azt is sikerül biztosítani, hogy nem egyszerűen a verbális tankönyvi szöveget mondják, hanem önálló gondolkodással újraalkotják a megtanult anyagot.

9. Végül a rajzok jó indítékot biztosítanak az ismétlés számára. Az ábrákat a tanár felnagytva, felfüggeszthető képként kartonlapokra rajzolhatja, s az ismétlő-rendszerező órán kiakasztva immár a statikus képet állítja a tanulók elé. A statikus kép a gyermekek gondolkodását, emlékezetét hozza mozgásba, újra felidézi az órák sorozatában elsajátított ismereteket, biztosítja az ilyen jellegű órák sikerét.

Anélkül, hogy a magyarázó rajzok szépségét túlbecsülnénk, tanulmányunkban rámutattunk, hogyan lehet egy egész problémakörön végigvinni e rajzokat, s hogy mennyire hatásosak oktatási, nevelési, képzési és pszichológiai szempontból egyaránt. A történelem számos anyagrésze nyújt még lehetőséget arra, hogy e rajzok segítségével elményszerűen, plasztikusan, mozgásban elevenítsük meg tanulóink előtt a történelmi folyamatot, és könnyebbé tegyük a törvényszerűségek elvonatkoztatását. Ha erre sikerült felhívunk a gyakorlat embereinek figyelmét, munkánkat nem érezzük hiábavalónak.

Műhely

JAVÍTÓMŰHELY VAGY POLITECHNIKA?

Ez a kérdés, hogy „javító-műhely-e a politechnika?” — nem mai keletű. Amióta bevezették a gyakorlati ismeretek tanítását az általános iskolákba, ezzel a kérdéssel állandóan kell foglalkoznunk.

A nevelők egy része előszeretettel tesz egyenlőségjelet a fenti kérdőmondat két oldala közé, és igyekszik azt állítani, hogy a „gyakorlati ismeretek” egyben az iskola javító-műhelye is. Sőt: főleg az! A nevelőknek másik csoportja azonban ellenkező álláspontot képvisel. Mi tehát az igazság?

Azt senki sem tagadja ma már, hogy a technika alapjai tudományosak. Az is közismert, hogy az iskolai tantárgyak jelentős része éppen ennek a technikának a megalkotását szolgálja. Ezen az elméleti alapon nyugszik maga a gyakorlat, a tanult elméleti ismereteknek az alkalmazását jelentő technika. A tanulók politechnikai foglalkozását didaktikailag részben úgy is fel lehet fogni, mint a számtan, a mértan, a fizika, a kémia, a földrajz, a biológia stb. tantárgyakban tanult elméleti ismeretek tantárgy formájában koncentrált alkalmazását. Ter-

mészetesen maga, az úgynevezett „gyakorlati ismeretek” tantárgy közvetlenül is sok tudományos anyagot közvetít az ifjúságnak.

Ilyenképpen látható tehát, hogy a „gyakorlati ismeretek” a tudományosság, de a tantárgyszerűség szempontjából is azonos elbírálást igényelhet magának a többi tantárggyal.

A fenti helytelen felfogás nem is annyira erről az oldalról gyűjti az érveit. Inkább a tantárgy oktatásának a hagyományos és megszokott formáktól, s körülményektől való eltérése az erőteljesebb indoka annak, hogy többen még mindig nehezen akarják elfogadni a „gyakorlati ismeretek”-et, mint a többivel azonos rendű tantárgyat.

Az a tény, hogy az oktatás tanműhelyekben vagy üzemekben, de nem osztálytermekben és nem padok között történik, távolról sem lehet az ilyen osztályozás és megkülönböztetés alapja. Ez csak felületi, látászati és nem lényeges jegy. Nem szolgálhat a tantárgyak közti olyan megkülönböztetésnek alapjául, hogy a „gyakorlati foglalkozások” nem tekinthető tantárgynak.

Sokkal jelentősebbek azok az érvek, amelyek egyfelől kétségtelenül bizonyítják e tantárgy anyagának tudományosságát, tudomá-

⁷ Karcov: I. m. 174. l.

nyos rendszerét, felépítettségének pedagógiai indokoltságát, a tanulóknak életkori sajátosságaihoz való kiváló hasonlóságát. Másrészt a tárgy oktatásának az anyag természetéhez való alkalmazkodása mellett, a többi tárggyal való teljes megegyezése szintén rendkívül alapos és meggyőző érv a „gyakorlati foglalkozásoknak” a többi tantárggyal való azonoságára, azokkal egyöntetű értékelésére, minősítésére.

A tudományos alapvetés mellett a nevelés-életkani, a didaktikai és a módszertani tényezőknél a többi tantárgy hasonló összetevőivel való teljes azonosága vitán felül határozottan bizonyítja a „gyakorlati foglalkozások” tantárgynak a többi tantárggyal való teljes egyenrangúságát.

A politechnikai elv pedig még ennél is több. Az oktatás, sőt az egész nevelés irányát is befolyásoló olyan társadalmi igényt fejez ki, amely mind erősebben meghatározza és befolyásolja nemcsak az egyes tantárgyak tantervi anyagát, de az érintett is-

kolatípusokban a tantárgyak oktatásának kezeire meghatározó óraterveket is.

Az a gyakorlat, hogy a már bizonyos technikai ismeretekkel rendelkező tanulók részben elvégzik az iskola oktatási és szemléltető eszközeinek a javítását is, vagy az iskolaépületben is helyreállítanak néhány kisebb hibát, még távolról sem szolgálhat alapul olyan indokolatlan, egyben téves megállapítások tételére, hogy a „gyakorlati ismeretek tantárgy” valamiféle iskolai házi műhely, javítóműhelyféle lenne.

Sőt azt is meg kell mondani, hogy ezek a megbízások határozottan károsak a gyakorlati foglalkozások oktatására nézve. Károsak, mert megzavarhatják az oktatás folyamatát, de a didaktikai elveken felépített tantervi anyagot is megbonthatják és felboríthatják a módszeres oktatás követelményeit is.

Dr. Várkonyi Nándor
általános iskolai nevelő

Szemle

A PSZICHOLÓGIAI TANULMÁNYOK IV. kötetét (a MTA Pszichológiai Bizottságának kiadványa) ebben az évben is nagy érdeklődés előzte meg. A 39 tanulmányt magában foglaló 718 oldalas kötet a lélektani kutatások legújabb eredményeinek tárgyalásával méltóképpen megfelel ennek a várakozásnak. A könyv a tudományosság követelményeinek kielégítése mellett a gyakorlat számára is kiválóan hasznos segítséget ad.

A legtöbb szerző témaválasztása és a megoldás módozata napi oktató-nevelő munkánk életmozzanatainak egy-egy részét érinti. Ezért a pedagógusnak könnyű kapcsolatot találni a szerzők gondolatmenetével és szándékával. Ismertetésünk szűk kerete között az általános iskola munkáját tartjuk szem előtt, míg a kötet további bőséges tartalmára jobbara csak utalunk.

Az általános iskolai nevelőket közvetlenül érintő tanulmányok a következők:

A JELZÉSEK JELZÉSE: A SZÓ (Kovács Ferenc). A szerző a nyelv fejlődésének okait a pszichológia területét érintő kifejezések jelentésproblémáinak alakulásában kívánja vizsgálni. Arra akar magyarázatot adni, miért képezi az érzéklési szférára vonatkozó elsődleges jelzés a másodlagos jelölők nélkülözhetetlen alapját. A cikk a pavlovi szemlélet jegyében éles különbséget tesz az ember érzéklésének lényegre törekvő jellege és az állat

érzékítő mechanizmusa között. A beszéd funkciója fiziológiai természete mellett társadalmilag determinált, egyben a beszéd társadalmi jellegű funkció.

A GONDOLKODÁS IDEALISTA ÉS MATERIALISTA PSZICHOLÓGIAI ÉRTELMEZÉSE címmel *Lénárd Ferenc* a gondolkodásnak idealista jellegű értelmezését kritikai szemlélettel tárgyalva kiemeli a legélesebb ellentéteket, melyek a materialista nézőponttal való egyeztetést kizárják. A gondolkodás materialista elmélkedői közül különösen *Rubinstein* fejtegetéseire utal, amelyekből az állapítható meg, hogy a gondolkodási tevékenység a probléma felismerésével kezdődik és annak megoldásáig, illetve a gondolkodási tevékenység feladásáig tart. Igen érdekes a szerzőnek a Psz. Tan. II. kötetében megjelent idevonatkozó tanulmánya is, amely kísérleti eredményeinek alapján jó érzékkel állapítja meg a gondolkodási folyamat egyes mozzanatait.

PETŐFI KÖLTÉSZETÉNEK SZÍNLELEKTANI JELENSÉGEIVEL foglalkozik *Réti László*. A költői kifejezőmód jellegzetes lehet az érzelmi hatások érzékeltetésénél abban a tekintetben is, hogy a költő a színrendszer tagjait hogyan használja fel az érzelmek hangulati elemeinek jelzésére azzal a meg-